

АДМІНІСТРАЦІЯ
ПРЕЗИДЕНТА
УКРАЇНИ

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ СВОБОДИ СЛОВА
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Інститут масової
інформації

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ПРОЕКТ «ЗМІЦНЕННЯ СВОБОДИ МЕДІА ТА
СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ СУСПІЛЬНОГО МОВЛЕННЯ
В УКРАЇНІ»

Головна програма співробітництва для
Вірменії, Азербайджану, Турції, Республіки Молдова, Румунія і Вієтнам

Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Vietnam

Загальні рекомендації за результатами міжнародної конференції «Безпека журналістів в Україні. Припинення безкарності» (м. Київ, 25 жовтня 2016 року)

Учасники конференції:

- **визнаючи** важливість дотримання міжнародних стандартів та виконання зобов'язань України у сфері свободи слова, захисту права особи на доступ до інформації, та захисту журналістської діяльності,
- **наголошуючи на тому**, що важливим юридично зобов'язуючим документом щодо права на свободу вираження поглядів на європейському рівні є Європейська конвенція з прав людини (1950 р), згідно з якою, так само як і у Загальній декларації прав людини (1948 р.), це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів,
- **беручи до уваги** вимоги практики Європейської Конвенції з прав людини, а також вимоги норм-рекомендацій Ради Європи стосовно поняття «журналістська діяльність» та широкого підходу до цього поняття, що включає в себе не тільки журналістів, співробітників засобів масової інформації, а й представників інтернет-медіа, зокрема блогерів, офіційно не зареєстрованих журналістів, а також представників недержавних організацій, що збирають та розповсюджують інформацію, яка становить публічний інтерес,
- **підтримуючи той факт**, що безпека журналістів є одним із пріоритетів у сфері медіа Плану дій Ради Європи для України на 2015-2017 роки – зокрема, Україна зобов'язалася посилити свою інституційну базу для запобігання порушень прав і ефективного розслідування справ щодо безпеки журналістів,
- **беручи до уваги**, що спеціальними для умов та часу збройних конфліктів є норми міжнародного гуманітарного права, що забезпечують правові гарантії жертвам збройного конфлікту. Окремо такі правові гарантії, що безпосередньо стосуються журналістів, визначені у Женевській конвенції про поведінку з військовополоненими (1949 р.) (III конвенція) та Додатковому протоколі до Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) (1977 р.), про що було наголошено у §7 Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи 1438 (2005),
- **наголошуючи**, що Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014 р.) передбачає посилення діалогу та співпрацю для гарантування безпечної роботи журналістів,
- **беручи за приклад** кращі закордонні та міжнародні практики,
- **розуміючи** важливість і актуальність проблеми безпеки

- журналістів для України,*
- **усвідомлюючи важливість медіа та медійних організацій для демократичних перетворень в країні,**

запропонували на основі експертного обговорення:

ОРГАНАМ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ:

- виконувати свої зобов'язання щодо заохочення загальної поваги, дотримання і захисту прав журналістів відповідно до вимог Європейської конвенції з прав людини, практики Європейського Суду з прав людини та вимог рішень цього Суду стосовно України, а також інших міжнародно-правових зобов'язань України. Саме органи державної влади несуть відповідальність за забезпечення належного захисту прав осіб, які перебувають на території, як це передбачено нормами міжнародного права;
- сприяти створенню безпечних умов для роботи журналістів, а також вживати належних заходів для запобігання насильству, погрозам і нападам на журналістів і працівників засобів масової інформації. Крім того, органи державної влади повинні забезпечити належне, своєчасне, якісне та незалежне розслідування та у випадку встановлення вини особи на підставі рішення суду або іншого уповноваженого на те органу – притягнення таких осіб до відповідальності за злочини будь-які протиправні дії, вчинені стосовно журналістів, працівників засобів масової інформації та інших осіб, що здійснюють журналістську діяльність або діяльність що може порівнюватися до такої;
- утримуватися від будь-яких дій, які можуть розглядатися як підбурювання або заохочення до насильства щодо журналістів. Вищі посадові особи держави, офіційні особи, державні службовці, представники органів місцевого самоврядування та інші представники органів публічної влади повинні утримуватися від висловлювань, що стигматизують або сприяють стигматизації журналістів, працівників засобів масової інформації та інших осіб, що займаються журналістською діяльністю;
- зміцнювати інституційні механізми, законодавство та нормативну базу, а також судову та адміністративну практику, практичну діяльність правоохоронних органів, що забезпечують захист права на свободу вираження думок і свободу отримання та доступу до інформації відповідно до міжнародних стандартів у цій галузі;
- зокрема, у частині змін до кримінального законодавства, учасники конференції рекомендують:

- запровадити адміністративну відповідальність за посягання на професійну діяльність журналістів, а саме за «протиправне незабезпечення доступу журналіста до інформації за його запитом», «вплив у будь-якій формі на журналіста з метою перешкодження виконанню ним професійних обов'язків»;
  - при цьому вилучити такі формулювання з ч.ч. 1 і 2 ст. 171 Кримінального кодексу України (далі – «КК України») у зв'язку з низьким рівнем суспільної небезпеки таких діянь (декриміналізувати з перенесенням відповідальності у площину адміністративних правопорушень);
  - вилучити з примітки до ст. 345-1 КК України (визначення «професійна діяльність журналіста») слово «систематичну», а також друге речення примітки (про підтвердження журналістського статусу посвідченням);
  - вилучити зі ст. 349-1 КК України опис діяння «захоплення або тримання як заручника журналіста», залишивши в статті лише такі дії, що вчиняються щодо його близьких родичів чи членів сім'ї;
  - запровадити відповідальність (кримінальну або адміністративну) за перешкодження збору або розповсюдженню суспільно необхідної інформації;
- забезпечувати дотримання законодавства, спрямованого на захист прав журналістів. Зокрема, з цією метою, ми рекомендуємо Міністерству внутрішніх справ та Генеральній прокуратурі розробити методичні рекомендації з розслідування посягань на професійну діяльність журналістів або, як це зазначено у Керівних принципах Комітету міністрів Ради Європи від 26.09.2016 – на діяльність «працівників ЗМІ» - всіх осіб, які беруть участь у зборі, обробці та розповсюдженні інформації для ЗМІ; до таких осіб також слід відносити операторів і фотографів, а також технічний персонал, наприклад, водіїв і перекладачів). Разом із доповненням та/або змінами чинного законодавства, а також завдяки грамотній та чіткій його імплементації можна досягти значних результатів у забезпеченні гарантій журналістської діяльності в Україні. У першу чергу, імплементаційні кроки мають бути спрямовані на подолання безкарності - підвищення якісного та кількісного показнику розкриття порушень прав журналістів на стадії досудового розслідування, а також чітку реалізацію норм кримінального та процесуального законодавства на етапі судового провадження;

- розглядати усіх журналістів, працівників засобів масової інформації, та пов'язаний із ними персонал, які виконують професійні обов'язки в зоні АТО, як цивільних осіб які можуть користуватися відповідними правами, за умови, що вони не вчиняли жодних дій, що негативно впливають на їхній статус як цивільних осіб. Органи державної влади не повинні необґрунтовано ускладнювати доступ журналістів до зони АТО, та не повинні без достатніх на те причин обмежувати журналістів у їхньому праві, зокрема, брати інтерв'ю у цивільних осіб та пересуватися по цивільній території. При цьому, якщо задля особистої безпеки журналістам, які закріплені ("embedded") за військовими частинами чи силами служби безпеки, дозволяється працювати тільки у певних зонах, то обмеження щодо висвітлення ними подій повинні бути мінімально необхідними для уникнення розголошення таємної або службової інформації, яка може поставити під загрозу поточні військові операції (§12 Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи №1438 (2005));
- спростити порядок щодо в'їзду та виїзду іноземних журналістів у Крим, зокрема, давши їм можливість отримувати спеціальний дозвіл для в'їзду в Крим онлайн, а також через консульські установи. Станом на зараз, згідно до постанови Кабінету Міністрів України від 04.06.2015, № 367, в'їзд на тимчасово окуповану територію України та виїзд з неї іноземців та осіб без громадянства здійснюються через контрольні пункти (перелік яких наводиться у Додатку до постанови) за паспортним документом та спеціальним дозволом, виданим територіальним органом ДМС або територіальним підрозділом Державної міграційної служби України у Новотроїцькому чи Генічеському районі Херсонської області;
- подбати про забезпечення журналістів, відряджених у місця бойових дій, бронезилетами й іншими засобами індивідуального захисту, для чого ми рекомендуємо закріпити відповідний обов'язок роботодавців у ст. 15 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів».

РЕДАКЦІЯМ ТА РОБОТОДАВЦЯМ:

- краще дбати про безпеку своїх співробітників і усвідомлювати, що не тільки держава, а і вони також несуть відповідальність за захист прав журналістів. З цією метою, ми рекомендуємо, у частині соціальних гарантій, покласти певні майнові зобов'язання (крім забезпечення похорону журналіста) та страхування життя та безпеки на редакції засобів масової інформації, а не лише на державу, що стимулюватиме менеджмент редакцій краще дбати про безпеку журналістів при відрядженні їх у райони бойових дій або на висвітлення

масових безпорядків;

- не зобов'язувати журналістів виконувати небезпечні завдання проти їхньої волі, і без достатнього рівня захисту;
- залучати своїх журналістів, інших співробітників, до участі у тренінгах з безпеки, включаючи цифрову безпеку, та дбати про інформування журналістів про їхні права та обов'язки відповідно до українського законодавства, та міжнародних норм.

ЖУРНАЛІСТАМ ТА МЕДІА ОРГАНІЗАЦІЯМ:

- розвивати діалог із правоохоронними органами, зокрема, долучитися до спільного напрацювання методичних рекомендації щодо застосування чинних норм законодавства, а також оновлених законів (якщо такі будуть) для максимальної імплементації та практичного застосування тих інструментів, що є у наявності у правоохоронних органів;
- системно моніторити порушення прав журналістів та осіб, що здійснюють журналістську діяльність, а також якість і стан розслідувань таких порушень, застосування кримінальних санкцій, що дозволить покращити ситуацію з безпекою журналістської діяльності в Україні;
- системно висвітлювати порушення прав людини, практику Європейського Суду з прав людини, норми-рекомендації міжнародних організацій щодо безпеки журналістів, національні судові процеси, і надавати публічну підтримку постраждалим колегам. Солідарність серед журналістів має життєво важливе значення, коли представники професії стикаються з погрозами і нападами. Взаємна підтримка сприятиме подоланню безкарності і підвищенню безпеки журналістів;
- реалізовувати свої законні права, передбачені чинним процесуальним законодавством, зокрема, звертатися до правоохоронних органів із заявами у випадку порушення їхнього права займатися журналістською діяльністю, а також співпрацювати з громадськими об'єднаннями захисту прав людини та спеціалізованими адвокатськими організаціями, асоціаціями, об'єднаннями та окремими адвокатами з метою надання правової допомоги постраждалим журналістам, з метою відновлення їх порушених прав, отримання компенсації та превенції подібних порушень прав журналістів у майбутньому.